

Cerkveni Glasbenik

Glasilo Cecilijinega društva v Ljubljani.

Izhaja po enkrat na mesec in velja za celo leto z glasbeno prilogo vred 5 kron,
za cerkve ljubljanske škofije 4 krone, za dijake 3 krone.

Uredništvo in upravnništvo: Pred Škofijo št. 12, I. nadstr.

Počela sodobne glasbe.

Ne domišljam si, da bi s pričujočimi vrsticami morda le utegnil koga izpreobrniti, niti tega ne, da bi častiti bralci docela doumeli, kar bi jim rad povedal, zakaj nisem si svest, da bi mogel to, kar mislim, ali bolje: kar čutim, vsaj razumljivo, če že ne popolnoma jasno povedati, ne da bi še vedno ostalo polno potov odprtih, ki bi se po njih kljub mojemu razglabljanju — morebiti pa celo zaradi njega — kradoma vtihotapljalo v srce polno želja po svetlejši luči, polno vprašanj po tehtnejši utemeljitvi.

Neizrečeno rad bi samemu sebi in bržkone marsikateremu izmed čitateljev jasno začrtal bistvo novejše glasbe v nje težnjah, pa tudi sredstvih, ki si jih ustvarja, da svojemu teženju duška daje.

To pa ni lahka naloga, zakaj glasba, kakor vsa umetnost novejših časov svojega razvoja še ni dovršila, razvoj se pred našimi očmi še vrši, mi sami smo vsaj v nekoliko gonilne sile v tem razvojnem gibanju. Ko bo ves razvoj dovršen, bo delo lahko; danes je nemogoče, da bi kdorkoli izrekel končno sodbo, ki bi je kasnejši razvoj sam ne silil, da se v marsičem izpremeni.

Ker vsako stvar, zlasti če je dotlej nismo bili vajeni, sodimo po zunanjih pritičnih lastnostih, ki nam jih kažejo naši čuti, in ker s temi pritičnimi pojavi radi zamenjavamo bistvo stvari, zato ni čuda, če tudi v glasbi enako postopamo, pa kot bistvene prvine novejše glasbe razglajamo nje bujne, nenavadne harmonije, nje bogate dissonance, nje pestro kromatiko in gibčno, doslej nezaslišano modulacijo, nje drzovito, neugnano kontrapunktiko.

Res je tudi, da se je porodila v najbližji preteklosti marsikaka skladba, ki ji je nje oče hote dal kot posebni priznak katero gori omenjenih prvin, ki je stremil v prvi vrsti za tem, da nakupiči nepotrebnih dissonanc, skladbo obteži z neopravičeno modulacijo in glasove razdivja v zmedenem kontrapunktu, to pa samo zato, da bi se sam sebi zdel napreden, ali — povejmo z izrazom, ki ga pameten človek nerad in težko rabi: da bi ga ljudje za moderne imeli.¹⁾

¹⁾ Imel sem znanca, ki mi je pripovedoval, da je napravil celo zbirko skladb; vse da je že v redu „nur eine Handvoll Dissonanzen muß ich in jedem Stück noch unterbringen“ (samo še pest dissonanc moram vsakateremu kosu pridodejati).

Torej ne v disonancah, ne v akcidencah in kromatiki, ne v modulaciji in kontrapunktu. V čem torej?

Zdi se, da je težišče novejših glasbenih stvaritev v hrepenenju po čim natančnejšem izrazu notranjega občuta, v poglobljenju čustvovanja in njega čim večji enotnosti.

Za primero se ozrimo na slovstvo. Novejši pisatelji poizkušajo v globine duševnega življenja prodreti; od tam se jim snujejo niti povesti, iz notranjosti srca razlagajo zunanja dejanja, iz duševnega procesa delujočih oseb snujejo niti dogodkov in njih potek utemeljujejo. In to s polno pravico, saj se vsako človeško dejanje, v kolikor je človeško, najprej v srcu spočne, potem se še le na zunaj pokaže.¹⁾

Vsakršno dejanje ima potemtakem vir in vzrok samega sebe v človekovem srcu, zunanji dogodki so le izraz notranjih čustev, človekovega mišljenja in hotenja.

Starši pisatelji so uporabljali v celoti deskriptivno metodo: v prvi vrsti so opazovali zunanje pojave in jih poizkušali ugotoviti, iz teh so pa sklepali na duševni proces, kako se je v delujočih osebah vršil (a posteriori). — Novejši pa iz duševnega procesa projicirajo dejanja na vnanje (a priori). Zato pri starejših pisateljih prevladuje dejanje, zlasti pri onih, ki so imeli manj zmožnosti, pa jim je bilo le za efekt: ti kupičijo dogodek na dogodek; če stvar postane neokusna in neverjetna, kaj za to? Te vrste blago je pri veliki masi najbolj priljubljeno in ima največ hvaležnih plačnikov. — Šundromani. — Pri novejših pa prevladuje raziskavanje najskrivnejših utripov srca, njih delo jih vodi v najgloblje duševne globine, v najskrivnejše kotičke človeške psihe, tako da pisatelju zadostuje, če je dognal samo, kaj se v tem notranjem svetu vrši, razpletanje nujnih zunanjih dogodkov, ki potekajo s te podlage, pa prepušča bistroumju čitatelja. Odtod leposlovni spisi, zlasti krajše slike — nad čemer se toliko sicer inteligentnih ljudi tako zgraža — povesti „brez dejanja“!

Da je ta sodba površna in krivična, je jasno vsakomur, ki ve, da je človek le po svoji duši človek in po ničemer drugem.

Starša glasba — zlasti še pri nas — je uporabljala v prvi vrsti tisti element, ki je našim ušesom najbolj očit — kakor je zunanje dejanje našim čutom najbolj dostopno — delovala je v celoti z melodično linijo, ki je zlasti glasbeno neizobraženemu ali zaostalemu človeku — pa naj bi bil po naravi za glasbo še tako darovit — najbolj dostopna in jasna in mu kot taka najbolj „v uho gre“. Harmoniji in zlasti kontrapunktu se je posebno v naši cerkveni glasbi do cecilianskih časov godilo kakor sužnju, ki se mu odreka vsaka pravica do samostojnega samodločevanja. Novejša glasba pa v prvi vrsti namerava čim natančneje — če moč adekvatno — izražati notranje čustvo z vsemi sredstvi, ki so temu izrazu pri-

¹⁾ Kakor že evangelij govori: „Od znotraj namreč, iz človeških src izhajajo ... uboji, tatvine, skopost, krivičnost, zvižaja, nesramnosti, zavist, bogokletstvo, napuh, nespamet“. (Marko 7, 21. 22). Evangelij govori o slabih delih, seveda pa velja beseda v enaki meri o dobrih.

merna. Melodija je le eno teh sredstev; novejšemu glasbenemu občutu je to sredstvo premalo, preslabo je, da bi poglobljeno glasbeno življenje docela izčrpalo, premalo sile ima v sebi, da bi moglo iz nje odsevat celotno glasbeno doživetje sodobnih umetnikov. Zato si išče novih sredstev v izražanju, dasi — česar ne smemo prezreti — tudi melodijo vodi iz izvoženih kolesnic na nova pota, ji riše novo, bolj izrazito, bolj krepko, bolj izbrano linijo.

Odtod bogatejše harmonično odelo. Saj so prejšnje dobe svoje melodije tudi že harmonično opremljale; ne samo opremljale — večji mojstri so harmonijo rabili v ta namen, da so skladbe poglobili, učinkovitejše, izrazitejše napravili, toda za enakovreden princip izražanja — si ne upam reči — da so jo imeli.

Novega izraza išče — pravim — sodobna glasba; novega izraza — ne iz kaprice, ne iz brezpredmetnega hlepenja po tem, kar je novo, ampak iz srčne potrebe, iz dušnega doživetja, iz notranje nuje. Ker je občut nov, mora biti tudi jezik nov, in ne more, da bi ne govoril v novih oblikah. Kdor zahteva, naj sodobni skladatelj govori jezik, kakršnega je govorila doba pred dvema generacijama, če priznava le oblike, kakršne so potekale iz naivnega čuvstvovanja naših dedov, kaže, da človeške duše prav nič ne pozna. Saj imamo tiste oblike radi in se jih z naivno dušo veselimo, toda tem oblikam smo odrastli — in sami ne moremo prav nič zato. „Kako se more človek roditi, ko je star? Ali se more ponovno vrniti v telo svoje matere in se preroditi?“ (Jan. 3. 4). Za navadno življenje to vsakdo uvidi, v glasbenem bi pa odrastle ljudi najraje v povojih videl...¹⁾

Sodobni glasbi ni cilj, da bi samo na uho delovala z lepo obliko, ampak cilj ji je: delovati na dušo, dušo v nje globinah pretresti, tam zanetiti veliko gibanje in življenje, tam zadeti na najskrivnejše strune, tam poiskati vsak utrip, vsak trepet srca in ga do najmanjšega ostanka, do zadnjega — rekel bi neslišnega — eteričnega tresljaja glasbeno podati.

Zato novejša glasba v mnogo izdatnejši meri dissonance izrablja. Starša je postavljala trizvok za trizvokom, nikakor ne pravim, da brez zveze, vezala jih je že melodija, novejša pa tudi harmonije med seboj veže v nujno vez, v nujno gibanje, življenje. Niso samo prilično skupaj, ampak same v sebi imajo vsled dissonanc moč in potrebo in nujo, da se gibljejo in razvijajo. Značaj dissonance je, da naprej sili, da po razvoju kliče, da tek pospešuje, s tem pa skladbo bolj globoko, bolj zanimivo, bolj bogato, izrazito, pa tudi harmonijo samo bolj polno, bolj mehko, bolj živo napravlja.

Prav tako je zaradi čim zvestejšega izraza večkrat potrebno pomoči čopič v pestrejši barvi novejši kromatiki. Kromatika, alteracija izraz potencira, pa naj se že kaže bolj z melodične ali bolj s harmonične plati. V alteraciji, kromatiki se na prav posebno značilen način glasbeno kaže tista za novejšo umetnost tako karakteristična podrobna analiza čuvstvovanja.

¹⁾ Kaj naj rečemo o tem — nečem se zmotiti, da bi rekel: blazno je — če sklepa sestanek izobražencev, naj se umetniku, ki ga v njegovih delih niti ne poznajo ne, ki jih večina morebiti niti ene skladbe ni slišala, naj se mu z najvišjega mesta prepove, sploh še kaj komponirati....

Isto nalogo ima bujnejša modulacija, ki jo periodo za periodo srečujemo po novejših glasbenih delih, ki pa ni v ničem — kar se ji očita — sama sebi namen, se ne šopiri sama sebi na veselje. Ta modulacija, ki se izogiblje vseh okostenelih, obrabljenih, ozkosrčnih predpisov, nam ravno tako veliko zanimanje nad skladbami vzbuja, nas kakor dober govornik zna tako navezati, da z vedno večjo napetostjo sledimo nujnemu razvoju, nas z neodoljivo silo za seboj vleče, in naše čuvstvovanje s svojim originalnim potekom, s svojo slikovito barvenostjo, zanimivo, elementarno logiko na nov, doslej ne doživet način nasičuje.

Skupnemu cilju po vsestranski poglobitvi služi v posebni meri doslej nezaslišano samostojni, gibki kontrapunkt.

Največjo, najbolj živo barvenost glasbi daje kontrapunkt. Jo daje pač tudi harmonija, jo daje kromatika, jo daje modulacija; harmonika, kromatika, modulacija so primarne narurne barve v glasbi, toda tisto življenje, ki ga razlije živa solnčna luč po barvah, da vse zaživi, da te barve v ožarjenem lesketu zatrepetajo, to pa novejši kontrapunkt napravlja, ki s svojimi drzovitimi postopi pravi vihar gibanja in življenja razvezuje. Kontrapunkt dviga vsak glas do samostojnega dejstvovanja: vsak glas po njem enakovreden postane, vsak glas je dolžan svoje življenje živeti, vsak glas je dolžan svojemu značaju primerno se čuvstvu skladateljevemu podrediti, ga sprejeti in s samostojno melodiko izražati.

Pa če govorim o tej pestrosti, bujnosti, o tem bogastvu in samostojnosti, moram takoj pristaviti, da sodobna glasba v vsej tej mnogovrstnosti pred vsem teži za enotnostjo občuta, za enovitostjo dela. V tem oziru je treba spomniti samo na skrbno motivično delo glede melodike (n. pr. Wagnerjev Leitmotiv), na novorazkrito sorodnost v harmoniki, na tisto v tako ozko enoto spajajočo kromatiko, na motivično silo harmonike in modulacije.

In kljub temu neverjetnemu bogastvu, ki ga je novejša glasba razkrila, si postavlja za pglavitno vodilo pri svojem delu in izrabi teh izražalnih sredstev načelo preprostosti, elementarnosti, to pa v taki meri, da se sodobna umetnost po vsej pravici more imenovati umetnost elementarnosti, to se pravi, da poizkuša z najmanjšimi, najpreprostejšimi, čim elementarnejšimi sredstvi kar največji efekt doseči. Če je recimo v enem in istem slučaju s preprostejšimi sredstvi možno isti učinek doseči kot z bogatejšimi, se pravi umetnik nedvomno odloči za elementarnejša sredstva.

Pa brez fraze. Novejša umetnost — v kolikor je — ni v toliko velika po lepih besedah, še manj po rožnatem slogu, ampak po jedrnatem, klenem, elementarnem izražanju, kjer vsakatera beseda v svojem prvotnem pomenu nastopa. Izrabljajo se pa vse, ne le obdelane fraze, ne le obhojena pota. Teh se naravnost ogiba. Tako tudi glasba to išče, to poizkuša povedati, kar na dnu srca leži, kar še ni bilo povedano, ali vsaj ne tako povedano, kar pa je v vseh src občutu — toda doslej še neizraženo.

Zato ni čuda, če so se nekateri dobri glasbeniki pred vsem bavili z izrazom in ga iskali, kakor so med slikarji — brez dvoma talenti — posvetili vse svoje moči iskanju globljega izraza luči, solnca, zraka... Tudi „Glasbenik“ se tem stilistom v malem ni povsem strahopetno zapiral. Seveda ima delo v prvi vrsti pomen kot tehnična priprava, toda kar taka, tudi upravičena. Bog daj mnogo delavcev, ki bodo te glasbeno tehnične pridobitve uporabljali, da naše glasbeno slovstvo z novimi plodovi svojih talentov obogate.

Kimovec.

Prispevek k naši glasbeni kritiki.

(Konec.)

Za pravilno in pravično presojanje glasbenih del, je treba da kritik pozna glasbene lepotnostne norme. Poznati glasbeno lepoto se pravzaprav reče, imeti zmisel za glasbo, imeti sposobnost posameznim umotvorom prisoditi in presoditi njih vrednost, imeti čut za to, kar je v glasbi lepo in zmožnost to tudi doznati in preceniti. Ta zmisel seveda ne sme biti subjektiven, egoističen, ki bi se ravnal le po okusu poedinca, temveč mora biti zmisel, kakršnega ima resen mož, ki se zna zatajiti, ki zna ceniti delo bližnjega, ki ne zameta s prešerno ošabnostjo ali smešno kujavostjo vsega, kar ni po njegovi glavi in po njegovem samoljubju, biti mora zmisel moža, čigar sodba korenini v temeljiti in zadostni izobrazbi in trezni razsodnosti.¹⁾

Zmisel za glasbo in njeno lepoto torejse pridobi po izobrazbi. Glasbena izobrazba poteka predvsem iz stalnega stvarnega stika z njo. Po tem stiku postanemo počasi z njo popolnoma domači. Samo slučajno nagnenje do glasbe in priložnostno pečanje z njo v smislu „splošne izobrazbe“ niti najmanj ne zadostuje, sploh ne more priti v poštev, večinoma rodi le neznosno neokusno diletantstvo.²⁾

Če začnemo naštevati od zadaj, omenimo najprej zgodovino. Ta nam kaže razvoj glasbe; postanek, razcvit in višek posameznih dob, posameznih slogov, posameznih narodov. To je močno potrebno. Kajti kdor si ni iz zgodovine pridobil zmožnosti enako vpoštevati en slog ko drugega, čisto različnega, vsakega po pravi vrednosti, ki se je izkazala

¹⁾ Kakšne „pojme“ in „nazore“ imajo o glasbi (in tudi še o čem drugem) nekateri ljudje, je nekaj nezaslišanega. Moj Bog, kaj se vse govori v različnih družbah, in posebno, če so zbrani enako misleči „glasbeniki“! Človek se čudi, da ljudje, ki sicer v normalnem življenju niso — recimo neumni, v glasbi kar naenkrat izgube ves razum in vso logiko. Praktičnih primerov za celo razstavo.

²⁾ Prijatelj mi je pravil, da ga je neka gospodična skrivaj in skrivnostno vprašala: „Povejte mi vendar, kako se pa razlikuje mol od dura; kaj je sploh to?“ Tisti čas (tega je že par let) je hodila frajlica v VIII. razred klavirja v slavnem glasbenem zavodu. Pripomnim pa, da na tem žalostnem dejstvu nima slavná šola nič krivde, kajti prva leta klavirja je obisk elementarne teorije, pozneje (od V. razreda klavirja in podobno pri drugih predmetih) harmonije in kontrapunkta obligaten. Toda to je tisto brezmiselno pinkanje po klavirju, ki z umetnostjo nima absolutno nobenega stika in tudi ni zanjo nobenega pomena. Ne da se tajiti: ljudje spravijo celo do neke virtuoznosti in skoraj občudovanja vredne visoke tehnične spretnosti in korektnosti (v tem smislu res priznanja in za marsikoga zavidanja vredno), ali o duhu, o pojmovanju — niti slutnje!

kot trajna in zgodovinsko priznana, tudi ne bo mogel svojedobne glasbe, če se v nji pokaže napredek, razvoj, razumeti in tega koraka naprej nikoli preboleti. — Poznanje glasbene literature se pa niti misliti ne da brez znanja muzikalne tehnike: harmonije in kompozicije (oblikoslovja) in tudi (vsaj zelo koristnega) kontrapunkta. Dalje ni majhnega pomena za razumevanje vsebinske in tehnične (formalne) vrednosti del poznanje najvažnejšega slovstva o glasbi, bodisi splošno historičnega, bodisi biografičnega ali tudi specialnega (monografičnega) značaja.¹⁾

Krepko poudariti pa je treba, da ima obvladanje tehnike katerega-koli instrumenta za izobrazbo okusa le podrejen pomen. Ni slučaj, da so najtehtnejše in najznačilnejše misli o glasbi izrekli možje, ki niso bili izvajajoči, ampak samo poslušajoči člani glasbenega sveta. (Prim. Otto Schnyder, *Grundzüge einer Philosophie der Musik*, Frauenfeld, Huber und Comp. 1915, pg. 18). — Kar smo doslej našli, ima značaj bolj subjektivnega stika z glasbo. Treba pa je tudi vedeti, kaj uči fizika, fiziologija, psihologija o glasbenih pojavih, dobro je, poznati osnovne nauke sploh vseh disciplin, ki se kakorkoli na glasbo nanašajo. Seveda ne bo kazalo spuščati se v podrobnosti, bilo bi predolgo; zadostuje poznanje tistih dejstev, ki na glasbo kot tako vplivajo.

Kompleks vseh teh najtesnejših in vsestranskih stikov z glasbenim živim življenjem polagoma izkristalizira v spoznavajočem razumu sam iz sebe kot svojo rezultanto, takorekoč sintezo vseh sestavin spoznanje glasbene lepote, pravo naziranje, pojmovanje; rodi in usposobi človeka za objektivno receptivnost v glasbenem svetu, ga napravi za pra-

¹⁾ Kakor se plšejo komentarji k Svetemu Pismu, k Dantejevi Komediji, Goethejevemu Faustu itd., tako se tudi pišejo k vsem večjim glasbenim umotvorom analize. Če je pesnikovo življenje še najboljše pojasnilo k njegovim ustvaritvam, velja to tudi o komponistu. Najmanjši podatek ima že pomen za sprejem posameznih umotvorov. — V ljubljanskem semenišču se vsako soboto in pred prazniki na deski čita „Musica sacra in Ecclesia cathedrali“. Vzgojno je to velikega pomena. Če mi je vsaj komponistovo ime znano, si vendar nekaj predstavljam, čim več mi je znano, tem bolje tudi glasbo pojmem. Vse drugo je, če je komponist laik ali duhovnik, čisto drugače, če je Nemec ali Španec, moj sodobnik ali iz kake prejšnje dobe. — Na mizo vsakogar, ki se udeležuje glasbenega življenja, spada vsaj dober leksikon, če že ne ves Kretschmar in še kaj drugega. — Mimogrede naj opomnim, da bi bilo za ljubljansko glasbeno občinstvo velikega privlačnega pomena, ako bi se podobno kakor v bogoslovju tudi na vratih nabil v cerkvah spored svete glasbe vsaj pri velikih mašah. Dobro se spominjam, da sem večkrat kot študent šel o praznikih v stolnico poslušat glasbo. Ali kaj, ko revež nisem vedel ne kdo, ne kaj, ne kako je na koru in z njegovo prelepo glasbo! Mislim, da se še komu tako godi. Temu se lahko odpomore. Korist bi pa bila poleg čisto neutajljivega dobička na glasbeni izobrazbi tudi v tem, da bi se cerkvena glasba sploh pričela bolj upoštevati, kakor do zdaj. Mnogo laikov je polno predsodkov o inferiornosti katoliške cerkvene glasbe. Da bi se v cerkvi o nasprotnem prepričal, mu že zato ni mar, ker mu je vsa glasba gori na koru — brezimenska in si v resnici brez imena autorja in nekaterih letnic čisto nič ne predstavlja, nima mesta, kamor bi oprl svojo fantazijo. V časopisju priglašati spored pa zato nima pravega pomena, ker ne interesira večine naročnikov (ki je izven mesta).

vega poslušajočega člana v veličastnem kraljestvu tonov in ga polagoma uvaja v vse najgloblje misterije te najbolj božje umetnosti — glasbe.

Če se izpolni dvojni pogoj: da poznam umetnino in da vem, kaj se od umetnine zahteva, ni težko soditi, ali je umetnina dobra ali ne. Pravzaprav pride to tretje, kritika, spontanski, samo ob sebi do moči in veljave, če sta resnično izpolnjeni prvi dve zahtevi. Ne v kritiki sami, v pomanjkljivi izpolnitvi obeh predpogojev kritike je slabost in krivda, da se dela modernih po krivici odklanjajoče presoja.

Z razpravo smo pravzaprav pri kraju. Ali utegnil bi kdo osupniti, češ: „Ali je potemtakem glasba samo za tistih višjih 10.000, ki so se mogli glasbeno toliko izobraziti, kakor je zgoraj naštet, vsi drugi na tisoči in tisoči pa naj bi bili izključeni od uživanja te prelepe umetnosti?“ Tega ni pač nihče trdil! Glasba ni primarno stvar razuma, temveč zadeva srca in kot taka vsem ljudem dostopna in za vse ljudi od Boga dana. Govorili smo le o kritiki. **Kritika** naj se prepusti poklicanim in za to zmožnim, uživanje glasbe pa je in ostane last vseh ljudi. Ker je pa vendar umetnost glasbe plemeniti sad človekovega duha, ki misli, je treba široki masi te misli pokazati, jo je treba v te misli uvajati in jo učiti, se s plemenitimi idejami, ki jih umetnost kaže v luči lepote, oplemenititi, obogatiti, osrečevati. To nalogo ima kritik. Zato Bog daj veliko in dobrih kritikov, ki bodo znali v umetnosti skriti zaklad dvigniti in od njega obilno deliti ljudstvu, ki še hrepeni potem, kar je lepo, vzvišeno. Tako bo postala glasba zopet vir pristrčnega veselja vsemu ljudstvu in močna vzgojna sila v nasprotju s sedanjim brutalnim egoizmom in materializmom, ki preti zadušiti zadnjo iskro človekoljubja in idealnosti.¹⁾ —ad—.

Odborova seja „Cecilijinega društva“ dne 10. septembra 1916.

Navzoči: Predsednik P. H. Sattner, Ferjančič, Kimovec, Mantuani, Steska.

Razgovor se je vršil o orgljarški šoli. Sklenilo se je, da se šola to leto iz sledečih vzrokov ne otvori: 1.) Izmed starih učencev so le še trije preostali, pa še izmed teh sta dva za vojaščino godna. 2.) Novi so se oglasili sami od sebe trije, pa se še ne ve, ali bi bili za šolo. 3.) Vodja šole, gospod Premrl, je bolan in mora na daljši dopust. 4.) Velika težava za učence je s hrano; že lansko leto so trpeli veliko pomanjkanje, kaj še le letos!

Sprejme se predlog ravnatelja kn. škof. pisarne gospoda Steska, naj se starim učencem kupijo za napredovanje potrebne knjige, da se doma uče; morajo pa vsak semester priti v Ljubljano k izkušnji; stroške za pot, stanovanje in hrano jim povrne društvo. Isto se dovoli tudi organistu Kolencu, ki je preteklo leto po dveletnem učenju šolo dovršil, pa bi se rad še izpopolnil.

¹⁾ Na str. 18., vrsta 15. od spodaj naj se čita ime Fonck, ne Fonk. Stran 41., vrsti 7. in 8. od spodaj sta nerazumljivi. Čitaj: Brez te ločitve in ... naziranja ni ... spoznanja, in. Str. 42., vrsta 9. od zgoraj: „utrinek“. Str. 44., vrsta 14. sl.: Je ideja lepa, in tudi sicer moralno vredna ... in je dobila v skladbi svoj adekvatni izraz.

Gospod Ferjančič se naprosi, da spiše za naše orgljarske učence, organiste in pevce potrebno liturgiko, ki naj jo sproti prinaša „Glasbenik“, pa se kesneje ponatisne in izda v posebni knjigi.

Vršil se je razgovor o cerkvenoglasbenem napredku zlasti z ozirom na tehniško estetsko plat; to pa zato, ker so nam z nekaterih krajev došli čez vse zanimivi, čeprav ne morda ravno prevelikega upoštevanja vredni sklepi.

Namesto dolgoletnega, vnetega odbornika gospoda župnika Janca, ki je to mesto vsled svojega odhoda iz Ljubljane odložil, se je kooptiral v odbor novonastavljeni šenklaški kaplan gospod Zabret.

Nadzornik za polovico Vrhniške dekanije, gospod župnik Mišelčič se je svoji nalogi odpovedal.

Nove orglje.

Zadnje Milavčeve orglje na Dovjem.

Gospod svetnik Aljaž je poveril nove orglje mojstru Milavcu; žal, da ga je med delom zadela smrt in ni mogel orgelj sam izvršiti. Delo so nadaljevali njegovi pomočniki, dokler jih vojska ni vzela. Gospa Milavčeva je tedaj dovršitev izročila gosp. Jan. Naraksu in ta je orglje dokončal in postavil. Podpisani jih je dne 10. avgusta blagoslovil in preizkusil in izročal referat o njih „Glasbeniku“.

Omara je v prospektu ozka, a gre daleč nazaj; pleskana je zeleno in zlata je obilo. Spredej je lep, priročen igralnik, krog njega za pevce obilo prostora, ker je kor v cerkev okusno podaljšan. Meh je na dnu orgelj, sapa kaže 82 mm pritiska in je zadostna. Dvigalo je pri zajemalcu prešibko, zato že zdaj škriplje, daši je dobro namazano. Balansa mora biti vsekdar močna in dolga.

Dispozicija orgelj slove:

I. Manual.

1. Kvintaten 16' iz 15, spodnja oktava lasten burdon.
2. Principal 8'.
3. Gamba 8'.
4. Cevna flavta 8'.
5. Flavto amabile 8' iz 12 in 17.
6. Dolce 8'.
7. Oktava 4' iz 2.
8. Salicet 4' iz 13.
9. Flavta 4' iz 4.
10. Mikstura $2\frac{2}{3}$ ' 2' $1\frac{3}{5}$ ' $1\frac{1}{3}$ ' 1'.

II. Manual.

11. Violinski principal 8'.
12. Burdonček 8'.
13. Salicional 8'.
14. Vox coel. 8'.
15. Kvintaten 8'.
16. Prestant 4' iz 11.
17. Flauto trav. 4'.

Pedal.

18. Subbas 16'.
19. Pianobas 16' iz 1 in 12.
20. Burdonbas 8' iz 18.
21. Cello 8' iz 3.

Poleg sedem običajnih zvez še pedalna superoktava in pedalna melodija; štirje zbiralniki, zveza izpremenov z zbiralniki, avtomatični pedal, generalcrescendo.

Orglje imajo torej 21 registrov, in sicer 12 samostojnih, 9 kombiniranih. Radi kombinacij so v orgljah celi kupi svinčenih cevok, sapniki prevrtani na vse strani. Preobilne kombinacije so vzrok, da v orgljah lahko komplikacije nastanejo in da orglje nagajajo. Taka zmeda je že zdaj nastala med flavto amabile in burdončkom. — Ljubši mi je 15 celih registrov, nego 21 kombiniranih. Kombinirani imajo sicer s pristnimi sličen značaj, pravega vendarle ne; najmanj, če je register kombiniran iz dveh, n. pr. flauto amabile iz registrov flauto traverso 4' in burdončka 8'.

Tudi ni res, da kombinirani opravijo isto službo, kot samostojni. Samo en zgled. Recimo da potegnem principal 8' in oktavo 4', ter pritisnem C in njegovo oktavo $\bar{c}$: tedaj mi poje mesto štirih samo trije toni, namreč $c-\bar{c}-\bar{c}$. Srednji $\bar{c}$ bi moral peti iz dveh piščali, a poje samo iz ene za oba registra, ker oktava 4' tukaj ne prinese nič novega, itd.

Prav krasni so samostojni izpremeni: principal, cevna flavta, dolce, burdonček, salicional, kvintaten in violinski principal. Neizmerne vrednosti je dolce v I. manualu. Kvintaten je v drugem nekoliko močan, flauto traverso odločno prekreпка; zategadelj v II. man. ni nobenega nežnega izpremena 4^a. Pri dispoziciji in intonaciji je treba gledati nele na celoto, marveč posebej se je treba ozirati na spremljanje petja.

V pleno-igri prihaja superoktava v pedalu prepozno. Ker so cevke v pedalno melodijo preozke, sapa ne more v enem trenutku prešiniti vseh konduktov, zato pride superoktavna zveza prepozno. — Subbas ima preozko menzuro (172 mesto 210 do 250 mm). — Gamba je dokaj premočna, vsled tega tudi iz nje kombinirani Cello nadležen. Pritiskalo se je na mojstra in on se je vdal, kakor se je to že zgodilo v Kamniku na škodo orgljam. Mojstru je treba pustiti prosto roko, v dvomljivih slučajih naj odloči komisija, čemu pa je?

Generalcrescendo deluje sijajno, ker registri prihajajo v dobro naraščajočem sporedu.

* * *

Orglje so v celoti jako lepo delo, dragocen spomin na † mojstra Milavca. Stvari, katere sem omenil, se bodo večinoma še lahko odstranile, migljeji, katere sem podal, prihajajo iz dobrega namena in naj koristijo mojstrom kakor tudi cerkvenim predstojnikom. — Orglje stanejo 6050 kron brez omare.¹⁾

Gosp. Naraks je ravnal prav kolegialno, da je delo prevzel in srečno dokončal, dasi ni imel prostih rok, kajti moral se je prilagoditi Milavčevemu sistemu, ki se glede izstopa sape razlikuje od Naraksovega v tem, da ima Naraks izstop koj pri tipki pod ventiljčkom, dočim Milavec cevke navrta. Ako se te luknjice zapraše, sapa nima izhoda.

P. H. Sattner.

Stanko Premrl: Solnčna pesem sv. Frančiška.

Prevel dr. Gregorij Pečjak. Založila Katoliška Bukvarna v Ljubljani 1916. Prijetno presenečen prijemam za ocenjevalno pero. Čemu? Saj zavema Premrlovo ime odlično mesto v naši mladi glasbeni umetnosti. Pač zato, ker je to novo delo, čigar prireditelj za klavir (?)²⁾ je sijajno opremljena izšla kot priloga „Dom in Svetu“, razen njegove maše „Missa in honorem s. Christinae“,³⁾ prvo delo v večjem stilu, ki je zapustilo tiho delavnico skromnega, pa zato tembolj simpatičnega umetnika, po drugi strani pa zato, ker se v njem kaže mogočen napredek z ozirom na druga dela. Kakor njegov duhovski sobrat, sloviti P. Hugolin Sattner tudi Premrl pridno in z ljubeznijo študira novejšo glasbo, ki jo s cerkveno-glasbenega vidika v pričujočem listu tudi brani na vsega upoštevanja vreden način . . .

Kot sad tega teženja na izvencerkvenem torišču nas je obdaril z zelo lepim in dragocenim delom: „Solnčna pesem Sv. Frančiška“. Za tako nežno ustrojeno dušo,

¹⁾ Omaro in razširjeni kor je risal arhitekt Ivan Vurnik, ki je že prej na veliko zadovoljnost naročnikov narisal omari za velike orglje v Žireh in za lepe orgljice pri Sv. Katarini. Naj bi za lepo umetnost vneti gospod svetnik Aljaž našel mnogo posnemanja pri župnih uradih, ki naročajo nove orglje, da vsaj zanaprej ne bomo dobivali več šablonskih omar, ki jih že toliko kazi naše cerkve, ampak da bodo orglje kot umetnina tudi umetniško odete.

Uredništvo.

²⁾ Delo žal še ni docela instrumentirano. Skladatelj je instrumentirati pač pričel, pa je moral vsled hude bolezni prenehati, dokler se mu zdravje — kar Bog prav kmalu daj — popolnoma ne povrne.

Op. ur.

³⁾ V rokopisu ima še za veliki orkester instrumentirane „Variacije“ in veliko slovesno instrumentalno mašo: „J. h. B. M. V. Salutis infirmorum“, ki se je z velikim učinkom že enkrat proizvajala v stolnici ob slovesnejših prilikah.

Op. ur.

kot je mojster Premrl, je bila veličastna pesnitev krasen predmet. In na vsa usta trdimo: Ni samo relativno njegovo najboljše delo, tudi samo kar tako spada med najboljše produkte, kar jih je mlada kipeča slovenska umetnost doslej proizvedla . . .

Dispozicija je krasno zastavljena; zborove in solopartije (sopran, bariton) in orkester (v kolikor ga je mogoče iz klavirske prireditve zasledovati — partitura mi žal ni na razpolago) nam pričajo o mojstru, ki svoje rokodelstvo ume do zadnjega šiva. Krasna, mestoma bujna melodika, resna moderna harmonika diči to novo delo. V ritmičnem oziru bi pač tu in tam, ne da se spuščam v pozameznosti — želel nekaj več razlike; neizbežna „triola“ se zlasti v melodični liniji nekoliko preveč razraša . . .

Takoj začetkoma v instrumentalnem uvodu in v sledečem začetnem zboru „Najvišji mogočni in dobri Gospod“ je g. Premrl zapel, kakor ga še nismo slišali, pa to tudi k najlepšim domislilim celega dela prištevamo. Andante maestoso (zbor) na str. 13 se začetkoma nepričakovano giblje v starih formah, pa se na nenavaden način razvija in konča v presenetljivo modernem odelu. Originalno in hkrati čudovito blagoslasno je mesto na str. 17, kjer glavni napev „Srečen, kateri . . .“ pojo alti unisono (tutti), to melodijo pa sopranov solo ožarja v oktavi, dočim se baritonov solo učinkujoče celoti pridružuje. Sklepni zbor končno izpričuje veliko stvarilno silo in se razvija v mogočnem naraščanju . . .

Padajoče sekste v sopranovi melodiji na str. 12 (7. in 11. vrsta) pri besedi „in“ bodo pa — čeprav imitatorično mišljene — komaj dobro učinkovale. Mesta na str. 10. in zlasti 13. po mojem občutu preveč v cerkveno glasbo silijo . . . Pa to so malenkosti, o katerih so tudi resni glasbeniki različnega mnenja in ki se umetniške vrednosti dela ne dotikajo.

Še to bi rad pridodejal, da so zborovske in solistovske partije — napev se pogosto giblje v presenetljivih pa tem učinkovitejših intervalih — zelo „hvalečne“ in da bo delo brezdvoma tudi brez orkestralne obleke, torej samo s klavirjem spremljano — kajpada vestno naštudirano — veliko odobravanja izžvalo. Prav umestno se mi zdi, da bi vse večje pevske zборе pozval, naj to po obliki dovršeno in blagoglasno delo našega odličnega domačega umetnika čimprej proizvajajo. To bi bila najlepša izpodbuda za g. Premrla za nadaljna večja dela, ki naj nas njegov izraziti, močni talent kmalu zopet z njimi razveseli.¹⁾

Emil Hochreiter.

Dopisi.

Janče. — Minilo je že štiri leta, kar mi je bila podeljena služba organista in cerkenika na prijaznem janškem hribčku. Kolikor je meni znano, še ni bilo nobenega poročila v „Cerkvenem Glasbeniku“ s tukajšnje župnije, naj Vam, čast. gospod urednik, nekoliko poročam.

Kakor povsod, tudi našemu zboru ni prizanesla vojska, vzela nam je 5 pevskih moči. Sedanji mali zbor šteje: 2 soprana, 2 alta, 2 tenora, bas pojem sam. Pevske vaje imamo redno vsako nedeljo in praznik po popoldanski službi božji. Poje se kolikor mogoče po pravilih sv. liturgije. Latinske maše smo se naučili in peli sledeče: Missa S. Josephi, Pogačnik, op. 11. Schutzengel-Messe, J. Schweitzer, op. 27. Missa S. Ant. Paduani, P. Ang. Hribar. Missa S. Caeciliae, Ant. Foerster, op. 15. Missa de Angelis, Fr. Kimovec. Kor. Missa Sac. Rosarii, Ig. Hladnik, op. 19. Introite pojem sam s spremljanjem orgelj iz zbirke Kimovec-Premrl, enako tudi komunije. Graduale navadno recitiram. Ofertorije pojemo (figuralno) največ iz prilog „Cerkvenega Glasbenika“, deloma pa iz zbirke Trescheve. Tantum ergo — Genitori pojemo Foersterjeve, Gerbičeve in iz Cecilije. Himne sv. Rešnjega Telesa od Ig. Hladnika, op. 24. Asperges

¹ Posebni odtisi se dobivajo za ceno 3 K v Kat. Bukvarni v Ljubljani.

Premrl, „Cerkveni Glasbenik“ in od Ant. Gruma, op. 9. Pri črnih sv. mašah pojem sam sledeča dela: St. Premrl, Fr. Kimovec, Karl Hegmann, op. 31. in koralno. Preludije rabim sledeče: Premrl, Ocvirk, Blied, Kern in druge.

Slovenskih pesmi ne bom podrobno našteval, splošno rečeno, pojemo iz vseh zbirk, kar nam jih je podala novejša glasbena literatura. Pristavim še, da ima tukajšnja cerkev precejšnjo zbirko muzikalij, za kar gre vsa čast in hvala preč. gospodu župniku, ki vsako leto v to svrhu izda precejšnje denarne zneske.

Fr. Jeltnikar, organist.

Iz Grahovega ob Bači koncem julija 1916. — Čeprav divja vojna v tukajšnji bližini z nezvestim Italijanom, smo vendar tu na Grahovem praznovali god sv. Ane tukajšnje cerkvene patrone, dokaj slovesno. Pripomnim, da je tukajšnji organist in pevovodja, gosp. Peter Šorli, že tudi več mesecev pri vojaki, kakor vsi moški člani pevskega zbora. Usoda pa je zanesla tu sem mene in tov. g. Briceljna iz Šenčurja pri Kranju, kot črnovojnika, — po poklicu oba organista, ki po možnosti sodelujejo na koro tu na Grahovem.

Dne 26. julija, praznik sv. Ane, smo peli ob 10. pri slovesni sv. maši sledeče: Maurer: Missa Dominicalis, za obligatne orglje in 4 glasni mešani zbor, tenor „ad libitum“. Ta maša se odlikuje po originalnih motivih, melodioznosti in zelo mogočni, efektni harmonizaciji, zlasti v unisono stavkih. Gradual: Dilexisti justitiam od Foersterja in ofertorij, Filiae regum od Stehleja, proizvajali sta se vokalno brez orgelj. Pred sv. mašo so zapele pevke pesem od sv. Ane, prirejeno za tri ženske glase, brez orgelj; — sploh so ženski glasovi dokaj izvežbani v zadevanju intervalov in dinami. Brez dvoma bodo soprani in alti dosegli še lepih uspehov pod mojstrsko roko preč. gosp. župnika Iv. Kokošarja, ki je tu v začasnem pokoju, a dela plodonosno in neumorno tudi tu v hribih za cerkveno glasbo. Vojaško mašo imamo vsakih 14 dni, ki se je vdeleži vedno polovico naše kompanije, drugi pa prihodnjo nedeljo. Ob teh prilikah pojava s tovarišem Briceljnom sama enoglasno iz Cecilije, pa tudi gre; saj ima naš Bricelj glas, ki sam odleže za dva druga.

Dragi tovariši organisti, ki ste ostali doma pri svojih orgljah in pevskih zbórih, bodite pridni in vztrajni in z vnemo in ljubeznijo pojte Bogu čast in slavo! Spomnite se še nas pri svetem opravilu, da se povrnemo domov, če je božja volja, kjer bomo zopet še z večjo vnemo častili Boga in sv. Cecilijo s petjem in sveto glasbo kar sedaj mnogim ni mogoče. Vsi pa prosimo Večnega za milost vsem našim tovarišem, ki so pali na bojnem polju in se ne vrnejo več, — da bi se tamkaj sešli, kjer mine vojna vihra in se glasi večno lepa nebeška glorijska — pesem miru in večne sreče.

Matej Vurnik, črnovojnik.

Zagreb. — Na dopis iz Zagreba, što Vam ga je priposlao štov. gosp. Josip Juran, a koji je bio otisnut u 3. broju uglednog Vašeg lista „Cerkveni Glasbenik“ od qv. g., u rubrici „Poročila naših organistov-črnovojnikov“, u kojem se tvrdi, da „pri oo. frančiškanih poje pač po en sam moški i pri sv. Marku ena sama ženska in celo pri slovesni sv. maši v hrvatskem jeziku, kar pač ni po liturgičnih predpisih“ — molim s obzirom na crkvu oo. franjevacu izvolite primiti i istini za volju uvrstiti slijedeći ispravak i izvještaj:

U franjevačkoj crkvi u Zagrebu pjevaju se pod latinskim svečanim misama prema liturgičnim propisima uvijek samo latinske mise kao koralne tako i figuralne. I to ne pjeva samo „po en sam moški“, već figuralne kao i koralne izvodi glazbeni zbor franjevačkih bogoslovaca „Radovan“ u Zagrebu. Tako primjerice u ovoj godini po nedjeljama i prigodom drugih svečanih crkvenih blagdana izvodile su se slijedeće višeglasne mise: Bögner: M. Angelica, 4 gl., op. 11.; Faist: Vierte Messe, 2 gl., op. 10.; Griesbacher: S. Raphaelis, 3 gl., op. 41.; Haller: S. Othiliae, 3 gl., op. 93.; M. Secunda, M. Tertia, Quinta decima 2 gl.; Hartmann, 2 gl.; Köstinger, 4 gl., op. 12.; Perosi, 2 gl.; Schildknecht: S. Josephi, 2 gl., op. 14.; Stehle: Salve Regina, 2 gl.; Kukla: Staroslo-

venska 4 gl., etc., dok ofertori bljahu redovito od poznatih i priznatih crkvenih glazbenika kao što je Mitterer, Jak. Quadflieg, Kornmüller, Witt, Molitor, Schildknecht, Haller i drugi, introitus pak graduale i communio uvijek koralno.

Prema tome pod pjevanom latinskom misom nema mjesta na našem koru solo u hrvatskom jeziku, osim ako je možda štovani dopisnik posjetio našu crkvu u koji djelatni dan, kad je redoviti organista eventualno bio odsutan, a pjevači bogoslovci u školi, pa ga u tom slučaju zamjenio koji manje vještiji, što se napokon svagdje koji puta događa. Toliko istini za volju, a bit će zacijelo i g. Josipu Juranu milije, kad ovim doznade, da se u Zagrebu u crkvi oo. franjevac pjeva prema propisima i veličini svetog čina, čega on za vrijeme možda svojeg kratkog boravka u Zagrebu nije mogao konstatirati.

Pjevačko društvo „Radovan“ franjev. bogoslova u Zagrebu.

U Zagrebu, 1. srpnja 1916.

Fra Sigis Simunović.

Iz Linca. — Kot ranjenec v tukajšnji bolnici Vam hočem nekoliko opisati, kako smo obhajali tu rojstni dan našega presvetlega, sivolasega vladarja. Zjutraj ob 9. uri je bila sv. maša v veliki lepo okrašeni dvorani, pri kateri so bili navzoči večinoma vsi ranjenci. Pri sv. maši so jako lepo 2 glasno peli šolski otroci pod vodstvom čast. sestre. Kako je lepo otroško petje, sem čul še le tu. To je bilo res petje, ki gre iz nedolžnih src in najde zopet v utrujeno srce blažilno pot. Pri nas, se mi zdi, vse premalo obračamo pozornost na to stran petja. Častita sestra je igrala na harmonij preprosto sicer, a vidi se, da ji cecilijanski duh ni neznana stvar. Popoldne nam je pa vojaška godba priredila na tukajšnjem vrtu koncert.

Celo slavnost smo končali zopet tam, kjer edino človek najde še tolažbo, to je pred trpečim Zveličarjem. Imeli smo litanije Presvetega Srca Jezusovega. Na koncu je mogočno zadonela „Cesarska“ in končan je bil lepi dan. Končno Vam moram še sporočiti, da sem prejel na Italijanskem 2 rani, ki k sreči nista težki, vendar sem v bolnici že pet tednov. Upam, da bom še igral, čeprav sem dobil strel tudi v desno roko, ki pa ni pokvarjena, le palec mi malo nagaja. Bog nam daj zaželenega miru, da pridemo zopet v domovino vršit naše lepo delo!

Janko Škerjanc.

Organistovske zadeve.

Kakor je „C. Gl.“ že v aprilovi številki I. poročal, bo sedaj kn. šk. ordinarijat vsako leto delil podporo članom „Podpornega društva organistov in pevovodij v Ljubljani“ iz svote, ki jo bodo v ta namen prispevale vse župne cerkve na Kranjskem. Vsak prosilec mora biti član gori omenjenega društva in službovati v Ljubljanski škofiji. Do sedaj so dobili to podporo sledeči člani: Ga. Ema Loboda, žena Nik. Loboda, organista v Trzinu; ga. Ana Lavrič, organistinja v Trnovem v Ljubljani; g. Franc Faciter, organist v Starem trgu pri Kočevju; g. Luka Armeni, organist v Studenem pri Postojni. Nekaj prošenj je vloženi, ki se v kratkem rešijo. Opozarjamo tem potom še druge člane, naj se zgledajo v potrebi in vložijo prošnje za podporo. Vsaka prošnja naj bo primerno utemeljena, podpisana in potrjena, oziroma priporočena od dotičnega gospoda župnika. Na prošnje brez župnikovega potrdila se ne bomo ozirali. Vse tozadevne prošnje naj se pošiljajo na zgoraj omenjeno društvo.

Današnjemu listu je pridejana 8. in 9. št. prilog.

Odgovorni urednik lista in glasbene priloge **Stanko Premrl**.
Zalaga Cecilijino društvo. — Tiska Zadržna tiskarna v Ljubljani.